

Nordslesvig i 1897, 98 og 99.

Af Gustav Johannsen.

II.

Valgene til den tyske Rigsdag og den preussiske Landdag i 1898.

I 1897 begyndte den nordslesvigske Vælgerforening saa smaat at gøre klar til Kampen i 1898. Der skulde jo vælges paany baade til den tyske Rigsdag og den preussiske Landdag, og man havde en Følelse af, at der trængtes til en Valgsejr, der kunde staa for en Tid og paany give uomstødeligt Bevis for, at Befolkningen fremdeles er dansk, vedblivende vil være dansk og ikke opgiver sin Fordring om at blive behandlet som dansk.

Hidtil havde man i en Aarrække for Rigsdagens Vedkommende kun haft én Kandidat over hele Nordslesvig, da man mente at støtte Rigsdagsmanden for første Kreds, hvis Valg altid var sikkert, ved det større Antal Stemmer, han paa den Maade kom til at samle om sin Person. Denne problematiske Støtte havde sine Modstandere, og nu enedes man om at

opstille en dansk Kandidat i hver af de nordslesvigske Valgkredse, vel vidende, at kun Kandidaten i første Kreds var sikker paa at blive valgt. De opstillede Kandidater bleve: for Haderslev-Sønderborg Gustav Johannsen, for Aabenraa-Flensborg C. P. Wolff og for Tønder-Husum Redaktor Jessen.

Den altid aarvaagne danske Presse i Nordslesvig gjorde Befolkningen opmærksom paa de forestaaende Valgs store Betydning, og Vælgerforeningens Bestyrelse udstedte indtrængende Opfordringer til Befolkningen om at møde som én Mand ved Valgurnen den 16. Juni 1898.

Snart kom der Røre i Befolkningen, og jo nærmere man kom Valget til Rigsdagen, des flere Vælgermøder afholdtes der. Efter Opfordring af kendte danske Mænd fra alle Egne i Nordslesvig holdt Befolkningens Foregangsmænd talrige Møder rundt omkring i Valgkredsene, og disse Møder vare allevegne godt besøgte, mange Steder over Forventning, og Tilhørerne sluttede sig uden Undtagelse med Begejstring til Foredragsholdernes Opfordringer om at møde som én Mand ved Valgurnen.

Redaktor Jessen, Landdagsmand H. P. Hanssen og Gaardejer P. Grau vare de mest begærede Foredragsholdere, medens dog ogsaa andre kendte danske Mænd traadte til for at afhjælpe Trangen til Sammenkomster og Udvexling af Følelser og Tanker i Anledning af de forestaaende Valg. Kandidaterne for 1. og 2. Rigsdagsvalgkreds optraadte kun en enkelt Gang, den første var forhindret af en svær Sygdom i den Tid.

Forskellige Steder søgte ivrige Amtsforstandere at gribe forstyrrende ind ved de danske Møder, men det svækkede ikke de vækkende Foredrags Indflydelse paa Folkestemningen, ja virkede i modsat Retning, da Klagerne over Amtsforstandernes Optræden fandt Medhold hos disses Foresatte.

I 1898 var det jo 50 Aar, siden Oprøret brød ud i Holsten, og som „Slesvigholstenerne“ have for Skik at fejre baade deres Nederlag og Mindedagene om Begivenheder, de helst skulde skrive i Glemmebogen, saa fejrede de ogsaa paa mange Steder i Hertugdømmerne Dagen for Oprørets Udbrud og andre Dage fra Treaarskrigens Begyndelse i 1848. I denne ejendommelige Feststemning dromte Hjemmetyskerne i Nordslesvig og deres Allierede, de efter 1864 indvandrede Tyskere og preussiske Embedsmænd, om store Valgsejre over den danske Befolkning, men det viste sig, at Drom og Virkelighed her bleve vidt forskellige. Det gik, som en Taler ved det store Vælgermøde i Nordborg den 11. April ønskede: det danske Vælgerfolk mødte saa mandstærkt paa Valgdagen den 16. Juni, saa hver dansk Mand kunde glæde sig over Udfaldet og juble.

Der var „Fremgang over hele Linjen“, som Alsingerne jublende telegraferede til deres genvalgte syge Rigsdagsmand, en løftet Stemning mærkedes overalt, kun ikke hos Tyskerne. Over 1000 Stemmer talte den danske Befolkning mere end i 1893, et Resultat, der oversteg de dristigste Forventninger. I 1887 mødte den danske Befolkning med godt 12,000 Stemmer,

1890 blev Stemmetallet over 13,000, 1893 til godt 14,000, og nu, 1898, til over 15,000.

De tre danske Rigsdagskandidater følte sig opfordret til en offentlig Henvendelse til Vælgerne for paa Sagens og deres egne Vegne at sige dem Tak for det udmærkede Sammenhold. Denne Henvendelse udtrykker ikke blot disse to Mænds Opfattelse af Valgresultatets Betydning, men giver tillige et udmærket Billede af den Stemning, Valgsejren havde fremkaldt.

„For første Gang, saa længe der har været afholdt Valg til den tyske Rigsdag, har der den 16 Juni i Nordslesvig været en Fremgang i det danske Stemmetal paa over 1000 Stemmer“, hed det i denne Henvendelse. Og videre: „For første Gang har der været dansk Fremgang i alle tre Valgkredse, i alle fem Amter. Medens den mindre Forøgelse af det tyske Stemmetal for Størstedelen skyldes Indvandrere, afhængige Personer, Embeds- og Bestillingsmænd, saa hidrører Tilvæksten til det danske Stemmetal ene og alene fra den her hjemmehørende selvstændige Befolkning.

Vi ville gerne paa Sagens Vegne bringe vore kære Landsmænd en inderlig Tak, fordi de saaledes have vist, at Tidens Tryk ikke har bøjet deres Mod, og fordi de derved have styrket det fælles Haab om, at den retfærdige Sag i Nordslesvig bestandig mere vil have Evne til at samle Folkets Kærne.“

Til Slut udtalte de tre Kandidater en Tak for den Tillid, Vælgerne havde vist dem ved at knytte den danske Stemmegivning til deres Navne, og den gen-

valgte Rigsdagsmand for 1ste Kreds udtalte en særlig hjærtelig Tak for Vælgernes Trofasthed og den store Fremgang i det danske Stemmetal i hans Kreds, endskønt han, bunden til Sygelejet, ikke selv havde kunnet tage virksom Del i Valgarbejdet.

Ja, der var Glæde overalt hos den danske Befolkning i Nordslesvig; thi man havde en Følelse af, at denne Valgsejr virkelig vilde staa for en god Tid og overbevise Venner og Modstandere om, at Nordslesvig er dansk, vedblivende vil være dansk og ikke opgiver sin Fordring om at blive behandlet som dansk.

Paa tysk Side virkede den stolte danske Valgsejr først ligefrem forbløffende. Den danskfjendtlige tyske Presse, der staaer i Forbindelse med den tyske Forening for Nordslesvig og fra dennes skrivende Medlemmer henter al sin Visdom om nordslesvigske Forhold, var snart paa det rene med, at „til bedste for Roligheden i Nordslesvig“ „de danske Agitatorer“, de danske Foreninger og den danske Presse burde stilles under ganske anderledes skarpt Tilsyn af Statsregeringen end hidtil. Andre Tyskere, som ikke ville have Ord for at være stemt for brutal Behandling af de fremmede Nationaliteter indenfor det tyske Riges Omraade, bleve ret alvorlige ved at se paa den danske Valgsejr. Af løgnagtige tyske Journalisters Beretninger om Forholdene i Nordslesvig havde de ladet sig vugge ind i den Forestilling, at Nordslesvigs Fortyskning fra Aar til Aar gik frem med Kæmpeskridt, og at Befolkningen var veltilfreds med og følte sig lykkelig under den preussiske Statsstyrelse. Deres gamle falske Forestillinger om den nordslesvigske Befolknings

Nationalfølelse gjorde dem saa lettilgængelige for de nævnte Journalisters løgnagtige Fremstillinger, og det passede dem saa herligt paa en saa lempelig Maade at være kommen ud over den Ubehagelighed at skulle se paa en energisk Modstand fra den nordslesvigske Befolknings Side imod Fortyskningen. Men nu blev de paa en ubehagelig Maade revne ud af deres behagelige Drøm. Ved Valget den 16. Juni følte disse Tyskere sig sat 20 Aar tilbage, thi de saa paa det danske Stemmetal og kom til det Resultat, at dette i 1898 atter var det samme som i 1878, og denne Kendsgerning stemte dem til Eftertanke. De modige iblandt disse Tyskere indrømmede, at det Maal, som der fra deres Side maatte arbejdes paa at naa i Nordslesvig, havde de tabt af Syne under den Syndflod af Skvalder og Fraser, som den tyske Forening og dens Tilhængere havde vidst at tilsløre de virkelige Forhold med. Det strænge bureaukratiske preussiske Regimente, Undertrykkelsen af Befolkningens Modersmaal i Skolen og Kirken og Tilsidesættelsen af Folkets Nationalfølelse fik Skylden for Danskhedens faste Bevarelse i Nordslesvig.

Men disse Tyskeres Stemning vandt ikke Indgang hos de styrende, der paa ægte preussisk Vis viste sig at være stemt for haardere Forholdsregler imod den danske Befolkning som Straf for dens Trofasthed imod sin egen Nationalitet, sine Minder, nedarvede Sæder og sit Modersmaal.

En bekendt og anset Politiker siger om Tyskerne : „Netop vi Tyskere ere saa meget tilbøjelige til at holde blotte Voldsomheder og store Ord for Kraft,

medens de som oftest kun ere Udtryk for Svaghed og Raadvildhed.“ Dette Ords Sandhed stadfæstede Lederen af den slesvigske Regering ved de Undtagelsesforholdsregler, som han efter Valget i forstærket Grad indførte i Nordslesvig. Den danske Befolkning havde ikke i mindste Maade gjort sig skyldig i Ulydighed imod de borgerlige Love, den er stillet under som preussiske Statsborgere, og dens Foregangsmænd ligesom den hjemlige Presse kunde ikke ad Lovens Vej underkastes nogensomhelst Straf for Overtrædelser under Kampen for Bevarelsen af deres Nationalitet og Modersmaal og Udnyttelsen af de borgerlige Rettigheder, der tilkommer dem som preussiske Borgere. Ligeoverfor en saadan Befolkning følte Lederen af Provinsialregeringen, den preussiske Junker Overpræsident v. Köller, sig raadvild, og han greb til Forholdsregler, der i alle fordomsfrie Kredse fordømtes som voldsomme, men tydelig vidnede om, hvor svag han følte sig.

Den 3dje Nøvemder fandt Valget til den preussiske Landdag Sted, og ved dette genvalgtes Gustav Johannsen med 146 Stemmer til Landdagsmand for 1ste Kreds imod 50 Stemmer, der faldt paa den tyske Kandidat. I anden Kreds genvalgtes H. P. Hanssen med 124 Stemmer imod 87 Stemmer, der faldt paa den tyske Kandidat. Heller ikke dette Valg tilfredsstillede Tyskerne, da de kun havde nogen Fremgang i Aabenraa Amt, og med Voldsomheder og store Ord fore de frem for at skjule deres Raadvildhed og virkelige Svaghed i Kampen mod den danske Befolkning.

III.

Udvisningerne af danske Undersaatter.

Hr. v. Köller kunde ikke komme den danske Befolknings Foregangsmænd selv tillivs, men han vilde dog lade dem føle sin Vrede, og saa greb han til et Middel, der hos den tyske Forening og dens Meningsfæller vandt det største Bifald, men ellers overalt fandt almindelig Misbilligelse, ja mange Steder vakte stor Harme. Hvor en eller anden mere fremtrædende dansk Mand havde danske Undersaatter i sit Brød, det være sig som Handelsbetjent, Svend, Mejerist, Tjenestekarl, Husjomfru, Tjeneste- eller Malkepige, der modtog vedkommende Tyende af Amtsforstanderen eller Politimesteren Ordre til at forlade Landet inden en kortere eller længere Frist, som oftest dog kun en Frist af 24 Timer. Det nyttede ikke, at vedkommende aldrig havde forset sig imod de borgerlige Love og aldrig havde været med til at vise dansk Sindelag; han eller hun burde ikke staa i en dansk Mands Tjeneste. Ikke for deres egen Skyld, erklærede Overpræsident v. Köller, og den preussiske Regering stadfæstede denne Tilstaaelses Rigtighed, udvistes disse fredelige danske Undersaatter, men for deres Husbonders og Arbejdsgiveres Skyld maatte de forlade Landet. I Løbet af 4 Maaneder udvistes der 400 danske Undersaatter, for det meste Folk, der vare sysselsatte i Landbruget. Da der iforvejen var meget knapt med Arbejdsfolk paa Landet i Nordslesvig, steg Manglen paa Folk ved disse Udvisninger saaledes, at den paa sine Steder blev til ligefrem Folkenød, som

dog ogsaa efterhaanden følte af de tysksindede Landmænd, særlig derved, at den havde en almindelig betydelig Stigning af Arbejdslønnen over hele Nordslesvig tilfølgte. Enkelte gode danske Arbejdsgivere lode sig skræmme af disse Forholdsregler og holdt sig en tidlang tilbage fra Deltagelsen i den nationale Kamp, men længe varede denne Tilbageholdenhed ikke. Naar de saa paa en eller anden Maade havde henledt Avtoriteternes Opmærksomhed paa sig, saa det havde Udvisninger af deres Tyende tilfølgte, maatte de jo se at indrette sig ligesom deres Naboer, hvem denne Skæbne allerede var overgaaet, og var dette nogenlunde lykkedes dem, saa følte de sig som „frigjorte“, og snart skelnedes der i Nordslesvig blandt Arbejdsgiverne imellem „frigjorte“ og „ufrie“. Men denne Maade at tage Udvisningerne paa svækkede jo aldeles den Virkning, der var Hensigten med dem, og „Voldsomhederne og de store Ord“ fra tysk Side faldt som „Raadvildhed og Svaghed“ uvirksomme til Jorden.

Udvisningerne havde imidlertid ogsaa tilfølgte, at man udenfor Nordslesvig, saaledes i selve Tyskland og i andre Lande yderligere fik Øjnene op for den haarde nationale Kamp, det lille Nordslesvig førte under preussisk Herredømme. Alvorlige liberale Tyskere følte det som en Skam, at der indenfor det tyske Riges Omraade kunde føres et Regimente som det, Hr. v. Köller havde indført i Nordslesvig, og i det preussiske Deputeretkammer stilledes der af den frisindede Landdagsmand for Kiel, Dr. Theodor Barth, Udgiver af det ansete Tidsskrift „Die Nation“, understøttet af de frisindede Partier, en Forespørgsel til Regeringen

om Udvisningerne i Nordslesvig. Denne Forespørgsel kom til Forhandling i den preussiske Landdag den 25. Januar 1899 og lod saaledes:

„Overpræsidenten i Provinsen Slesvig-Holstein har offentlig tilstaaet gentagne Gange at have udvist danske Undersaatter af Nordslesvig, ikke fordi disse Personer vare faldne til Besvær, men udelukkende med det Formaal at øve et Tryk paa deres dansksindede Arbejdsgivere.

Stemmer det, at Overpræsident v. Köller har taget Initiativet til disse og lignende Forholdsregler, og er Statsregeringen tilbøjelig til at bære Ansvar for de af Overpræsidenten truffne Anordninger?“

Efter at Indenrigsminister v. d. Recke havde erklæret, at han var villig til at besvare Forespørgslen strax, fik Dr. Barth Ordet og motiverede sin Forespørgsel.

I et skarpt Foredrag revsede han Overpræsident v. Köllers Fremgangsmaade i Nordslesvig og paastod, at Köller havde foretrukket Politimandens Rolle for Statsmandens, og at Kærnepunktet i de köllerske Forholdsregler i det væsentligste var at udvide den Tvangspolitik, som man hidtil havde benyttet.

Indenrigsministeren erklærede, at Statsregeringen billigede Köllers Optræden i Nordslesvig, skildrede „den danske Agitation“ som meget farlig og angreb særlig Landdagsmand H. P. Hanssens offentlige Optræden. I samme Aand udtalte Finansminister v. Miquel og Kultusminister Bosse sig støttet af „Slesvig-

holstenerne“ Bachmann, Jürgensen, Grev Moltke og v. Bülow-Bothkamp, medens den frisindede Landdagsmand Justitsraad Munckel støttede Dr. Barth og H. P. Hanssen tilbageviste de for største Parten til løse Avisberetninger og til de Strackerjanske Smædeskrifter sig støttende Angreb paa ham og hans politiske Virksomhed.

Havde det nu været forbi med denne parlamentariske Forhandling om Udvisningerne og Forholdene i Nordslesvig, saa vilde Hr. v. Köller og hans Tilhængere have holdt denne Udgang for meget tilfredsstillende for dem, men en Maanedes Tids efter fulgte der en Forhandling om samme Emne i den tyske Rigsdag, der havde et andet Resultat.

I Landdagen var det en Forespørgsel, indbragt af rettænkende frisindede gammelpreussiske Landdagsmænd, i Rigsdagen var det Nordslesvigs egen Rigsdagsmand, der indbragte Forespørgslen om Udvisningerne, støttet af yderste Venstre i den tyske Rigsdag: Socialdemokraterne.

Forespørgslen lød:

„Holder Rigskansleren de overordentlige Forholdsregler og de dermed i Forbindelse staaende Udvisninger af danske Undersaatter, som den preussiske Regering har sat i Værk i de nordlige Kredse, for begrundede og svarende til Rigets Tarv?“

Efter at Præsidenten havde oplæst Forespørgslen i Mødet den 16. Februar 1899 og rettet det Spørgs-

maal til Rigskansler Fyrst Hohenlohe-Schillingsfürst, om han agtede at besvare Forespørgslen, tog denne Ordet og udtalte, at Retten til at udvise Udlændinge var et Udslag af den enkelte Forbundsstats Overhøjhedsret, hvis Udøvelse Riget hverken ifølge Rigsforfatningen eller Rigslovene havde at føre Tilsyn med. Og han sluttede sin mærkelige Udtalelse med de Ord: „Rigskansleren har altsaa ikke noget med de af den kongelig preussiske Regering anordnede Forholdsregler at gøre. Af den Grund maa jeg nægte at svare paa Forespørgslen og at gaa nærmere ind paa den. Skulde Emnet alligevel blive drøftet, vil de forbundne Regeringers Repræsentanter ikke kunne tage Del i Drøftelsen.“

Tilrods for denne ejendommelige Erklæring, som under den derpaa alligevel følgende Drøftelse af Forespørgslen blev meget skarpt kritiseret og fra forskellige Sider tilbagevist som urigtig, fik Gustav Johannsen dog Ordet til Motivering af sin Interpellation. Han gjorde først opmærksom paa den Foruroligelse, de skete Masseudvisninger af danske Undersaatter havde fremkaldt i Nordslesvig og paa den Mangel paa Arbejdskraft, de havde voldt, særlig paa Landet. Han henviste til den store Udvandring fra Nordslesvig, der havde fundet Sted i Aarene 1867—1890, og som statistisk eftervist beløb sig til 51,000 Personer, saa det kun forslog lidt med de omtrent 1500 danske Undersaatter, der f. T. skulde opholde sig i Nordslesvig.

Derpaa efterviste han, ved at henvise til Bestemmelserne i Wienerfredens § 19 af 30. Oktbr. 1864 og Pragfredens § 5 af 23. August 1866, at Udvan-

dringen og de efterhaanden fremstaaende Forhold med Hensyn til Indvaanernes forskellige statsretslige Forhold ganske naturlig maatte blive en Følge af den nordslesvigske Befolknings Tro paa en redelig og snarlig Opfyldelse af de i de nævnte Paragrafer indeholdte Bestemmelser og Løfter

Han beklagede, at Overpræsidenten ikke havde gjort sig bekendt med de virkelige Forhold i Nordslesvig, men havde skabt sig sin Mening om disse af den imod Befolkningen hadefulde tyske Forenings Fremstillinger og af den danskfjendtlige tyske Presse, der lod sig betjene af løgnagtige Korrespondenter fra Nordslesvig.

Saa fremdrog han Undertrykkelsen af Folkets Modersmaal for Retten, i Forvaltningen, i Skolen og tilsidst ogsaa i Kirken, og endte sin Tale med en Henvendelse, ikke til det tyske Riges Regering, hvis Standpunkt jo var bleven klart ved Rigskanslerens Svar, men til det tyske Folk og dets Repræsentanter, idet han spurgte: „Hvor er nu Retten og Retfærdigheden? Og er slige Forhold det tyske Folk værdige? Det overlader jeg til Dem, det tyske Folks Repræsentanter, at svare paa.“

Det var bleven sent den Dag, og fra alle Sider udtaltes Ønsket om Udsættelse af Debattens Fortsættelse til næste Dag, hvilket ogsaa vedtoges.

Den næste Dag, den 17. Februar, fortsattes derpaa Debatten om det nordslesvigske Anliggende, og nu aabnede den gamle Parlamentariker Dr. jur. Hänel, Professor ved Kiels Universitet, Talernes Række. I skarpe Ord tilbageviste den gamle Statsretslærde Rigs-

kanslerens Erklæring om, at det tyske Rige og følgelig den tyske Rigsdag ikke var beføjet til at behandle det Spørgsmaal, som Forespørgslen drejede sig om, det nordslesvigske Spørgsmaal. Derpaa gik han over til at fremstille Slesvigs Stilling for 1864, Bestemmelsen i Pragfredens § 5 og Overenskomsten af 11. Oktober 1878. Han beklagede, at den preussiske Regering efter 35 Aars Forløb endnu paastod, at det var nødvendigt at gribe til overordentlige Forholdsregler for at hidføre en nærmere Tilslutning til den preussiske Stat. Efter at have udtalt sig misbilligende om „den danske Agitation“ i Nordslesvig, revser han i stærke Ord den tyske Forenings Optræden ligeoverfor den danske Befolkning og erklærer, at efter hans Mening er det fuldkommen uforeneligt med en Embedsmands Stilling, han være sig Dommer eller Forvaltningsembetsmand, at deltage i „den tyske Forenings“ Agitation, hvis Respekten og Agtelsen for hans Embede, der dog fremfor alt kræver Upartiskhed, skal opretholdes.

Sproganordningen af 18. December 1888 dadlede Dr. Hänel paa det stærkeste, og han efterviste, at den bestod uden ringeste Gran af Ret, da den strider imod en slesvigsk Landslov, Skoleanordningen af 1814, og han frakendte baade Regeringen, Overpræsidenten og Ministeriet Magtfuldkommenhed til ved Anordninger at sætte en Landslov ud af Kraft.

Til Slut sagde Hänel: „Man taler saa meget om Energi og Skarphed. Jeg tror imidlertid fuldt og fast, at al sand Energi og Daadskraft maa gaa Haand i Haand med Retfærdighed og med en rigtig Vurdering af det sande menneskelige; thi Gud har skabt Menne-

sket i sit Billede, med dets Aandsevner og Følelsesliv, men ikke, for at det skal svare til de Fordringer, Bureaukratiets vekslende Politik eller en sanseløs Chauvinisme stiller.“

Rigsdagsmand v. Tiedemann, i 1865 til 69 Politimester i Flensborg, benyttede samme Fremgangsmaade i sin Tale imod Forespørgslen, som der var anvendt i Landdagen, nemlig særlig at kaste sig over Personerne for derved at bortlede Opmærksomheden fra Forespørgslens Kærne. Han havde imidlertid ikke megen Lykke med sin Polemik imod Forespørgeren og Landdagsmand H. P. Hanssen og høstede flere Gange stærke ironiske Tilraab.

Rigsdagsmand Liebknecht, der var den næste Taler, erklærede straks i Indledningen til sin Tale, at v. Tiedemann havde givet Forsamlingen en klar Forestilling om Tilstandene i Nordslesvig, „der er en Skam for os, ikke alene i Evropas, men i hele den civiliserede Verdens Øjne. Hr. v. Tiedemann er Personliggørelsen af den Politiaand, som har hidført disse Skandaler.“

Ligeoverfor Rigskanslerens Erklæring om, at Sagen ikke hørte hjemme i Rigsdagen, udbød han: „Skulde en Sag, som vedrører det tyske Folks Ære, dets gode Navn og Interesser, ikke høre hjemme i den tyske Rigsdag?! Rigsdagen er den eneste virkelige Repræsentant for det tyske Folk. Den preussiske Landraadslanddag repræsenterer det preussiske Junkervæsen og ikke det tyske Folk. Spørgsmaalet om de nordslesvigske Udvisninger hører netop hjemme i Rigsdagen, og her, for det tyske Folks Øjne, skal den Politik, der er ført i Nordslesvig, brændemærkes.“ Med stærke

Ord ivrede han lige til Slutningen af sin længere Tale imod den „smaalige Politipolitik“, der anvendtes i Nordslesvig, og kaldte den atter en Skandale og uværdig for Tyskerne.

Nu fik atter en preussisk Junker, Rigsdagsmand Friherre v. Levetzow, Ordet. Han søgte ligesom v. Tiedemann at forsvare Köllerregimentet i Nordslesvig, men viste, at han aldeles ikke kendte Forholdene der.

Efter at derpaa den slesvigske Rigsdagsmand Tönnies havde oplæst en Del af den Tale, som efter v. Tiedemanns Forudsigelse skulde tilbagevise de nordslesvigske Klager og give et klart Billede af Forholdene der, men pludselig ikke kunde finde sig tilrette efter Præsidentens Henvisning til Forretningsordenen og derfor forlod Talerstolen og afbrød sin Tale, tog Centrums Fører Dr. Lieber Ordet.

Dr. Lieber sluttede sig fuldstændig til Dr. Hänel's Opfattelse af Rigsdagens Ret til at behandle Forespørgslen, og han gjorde v. Tiedemann opmærksom paa, at Oplæsningen af Avisartikler og Taler, der skulde vidne om Tyskfjendtlighed i Nordslesvig, virkeligt Landsforræderi og lignende, ikke havde gjort stærkt Indtryk paa Rigsdagen. Ironisk beklagede han, at Tönnies var bleven forhindret i at give flere lignende Meddelelser. Han mente, at saadanne Meddelelser kunde være meget interessante, men „ved den Slags ændres vore Indtryk af Sagernes virkelige Tilstand ikke.“ Han talte imod Udvisningerne, imod Tilsidesættelsen af Folkets Modersmaal, imod Attentatet paa Forældreretten o. s. v., og han sluttede sin Tale med de Ord: „Ogsaa jeg venter, at

man i Preussen ogsaa i denne Sag og til det sidste vil gaa frem efter Lov og Ret.“

Efter denne Tale forlangte Huset, at Debattens Fortsættelse skulde udsættes til det næste Møde, og den næste, altsaa tredje Dag, fortsattes og sluttedes Forhandlingerne om den nordslesvigske Forespørgsel.

Den første Taler var den bekendte frisindede Advokat, Rigsdagsmand Lenzmann. Han mente, at man ikke burde have grebet til Magtmidler og til at ove Uret i Nordslesvig, selv naar der fandtes Agitatorer, som nærrede det Haab og den Overtro, at de nogen Sinde vilde blive i Stand til at tilbagevinde en Fodsbred Jord til Danmark, og var det dem kun om at gøre at opretholde det danske Sprog og den danske Nationalitet, saa kunde det ikke nogensinde forbydes, at nogen med rosværdig Troskab holdt fast ved den Nation, han stammede fra. Han erklærede Udvisningen af Tyende for ren Vilkaarlighed, at anvende Midler imod sagesløse Personer, som var preussiske Statsborgere, men som havde holdt sig Landets Love efterrettelige og derfor ikke kunde straffes ad anden Vej. Han kaldte de skete Indgreb i de bestaaende Forsamlings- og Foreningsfriheder for ligefrem Retsstridighed og Ulovlighed, som i højeste Grad maatte interessere det tyske Rige og Rigsdagen, og fremdrog et Exempel i saa Henseende. Han udtalte sig stærkt imod Sproganordningen af 18. December 1888, og yderst skarpe Ord udtalte han ligesom Dr. Lieber imod Attentaterne paa Forældrenes Opdragelsesret. „At fratage nogen sit Modersmaal med Vold er en Grusomhed uden Lige, men jeg tilføjer, at Grusom-

heden og Haardheden er baade ethisk og sædelig grænseløse, naar man bestemmer sig til for Sindelagets Skyld at fratage Forældrene deres helligste Ret, Retten til at opdrage deres Børn“, lod den ansete Advokats fordømmende Ord. I skarpe Ord dadlede han de to Amtsdommere Hahn i Nordborg og Lindemann i Toftlund for deres politiske Virksomhed, og han mente, at den preussiske Justitsminister burde sige de to Herrer, at det sømmede sig ikke for dem som Dommere at gaa den tyske Forenings Ærinde.

Efterat Rigsdagsmand Dr. Lehr, Forretningsfører for „Alldeutscher Verband“ og Sekretær for „Alldeutsche Blätter“, i en af Svulst og Fanatisme struttede Tale havde erklæret, at han billigede Udvisningsforholdsreglerne, og den konservative Dr. Stockmann ligeledes havde billiget Regeringens Optræden i Nordslesvig, fik Polakken v. Glebocki Ordet og udtalte bl. a.: „Naar vore danske Medborgere fastholde deres Sprog og ikke ville finde sig i, at man fratager dem deres Nationalitet, saa er dette ingen statsfjendtlig Agitation, men et fuldstændig berettiget, lovligt For svar for deres helligste Goder. Mine politiske Venner mene, at de Forholdsregler, den preussiske Regering har taget i Nordslesvig, ere uberettigede, men fremfor alt stride imod Retfærdighedens og Humanitetens simpleste Grundsætninger.“

Friherre v. Hodenberg, Velfer, indledede sin Tale med de Ord: „Naar Rigsdagsmand Johannsen har indbragt sin Forespørgsel, fordi han har været af den Mening, at Rigsdagens Flertal vilde have mere Forstaaelse for Nordslesvigernes Klager end den preussiske Landdags

Flertal, og dersom det har været hans Hensigt at oplyse det tyske Folk om Forholdene der ved den nordslesvigske Grænse, saa er dette sikkert fuldstændig forsvarligt, og Forespørgslen har efter sit hele Forløb fuldt ud opfyldt sit Formaal. Men dersom Hr. Rigsdagsmand Johannsen har haft til Hensigt at gøre det tyske Folk og det tyske Rige ansvarligt for de der-værende Forhold, saa maa jeg paa det allerskarpeste træde op imod denne Opfattelse, thi efter vor Mening have disse Forholdsregler intet tilfælles med tysk Følelse og med tyske Anskuelse om Ret og Billighed, de ere og blive, som disse Forhandlinger i de sidste Dage have vist, rent og skært preussiske.“ Han sluttede sig til Dr. Hänel og Dr. Lieber i sin videre Dom om Forholdene i Nordslesvig, udtalte sig imod Rigsdagsmand v. Levetzows Anskuelse og sluttede med de Ord: „Hvem der ler sidst, ler bedst.“

Denne Taler efterfulgtes af den preussisksindede Hannoveraner Dr. Sattler, en af det nationalliberale Partis Førere, der naturligvis gik i modsat Retning og endte med en anbefaling af at fortsætte i Nordslesvig, som der var begyndt fra Regeringens Side.

Med Ironiens Svøbe vendte derpaa den bekendte Advokat, Rigsdagsmand Justitsraad Munckel sig imod Dr. Sattler og Dr. Lehr, ligesom ogsaa imod de konservative, hvorpaa han vendte sig imod v. Köllers Udvisninger og andre Forholdsregler og ironiserede over, at v. Köller lod sig fetere ved Fakkeltog for Udvisningen af Karle og Tjenestepiger. Han sluttede med at udtale sin Glæde over, at den af Forhandlingerne fremgaaende Protest imod de Köllerske For-

holdsregier i Nordslesvig vilde virke bedre overfor Udlandet end „hele Kölleriet“, og han tilføjede: „Det var det Formaal, som vi have fulgt og opnaaet, og jeg mener, at denne Forhandling vil i Nationens, i selve Tyskernes Øjne give os Oprejsning over for de Følger, som denne Forordning (Köllers Udvisninger) har haft.“

Fyrst Herbert Bismarck tog derpaa Ordet for at aflægge Vidnesbyrd om sit Standpunkt. Han forsvarede v. Köllers Regimente i Nordslesvig og Rigskanslerens Optræden i den foreliggende Sag. Han henholdt sig til de af det Strackerjanske Smædeskrift oplæste Beskyldninger imod den „danske Agitation“, polemiserede lidt smaat imod Dr. Hänels og Dr. Liebers Udtalelser, omtalte Artikel V i Pragfreden og Overenskomsten imellem Østerrig og Preussen af 1878, og han erklærede som sin Grundsætning: „Jeg staar altid paa mit Fædrelands Side, hvad enten det har Ret eller Uret, indtil jeg muligvis bliver belært om noget andet.“

Grev Klinckowstroem stak den preussiske Junker ud, vendte sig særlig imod gamle Liebknecht og Socialdemokraterne i det hele taget, polemiserede imod Dr. Liebers Udtalelser og sluttede højtravende og lidenskabeligt: „Hvem der vover at angribe tysk Sprog, tysk Aand, tyske Sæder eller en Fodsbred tysk Land, ham kalder jeg for vor Fjende, og, naar han lever i Indlandet, for en Højforræder, og en saadan Højforræder ville vi slaa til Jorden, hensynsløst og uden Tøven.“

Dr. Lieber tog atter Ordet for at tilbagevise Grev Klinkowstroems Hentydninger til mindre Patriotisme hos enkelte Tyskere og Fyrst Bismarcks Udtalelse om de Midler, der bør anvendes for at styrke Nationalitetsfølelsen. Endnu en Gang paastod han, at Rigsdagen var fuldstændig berettiget til at forhandle om Forespørgslen, og sluttede med nogle personlige Udtalelser til Dr. Sattler, Dr. Lehr og Dr. Stockmann.

Efterat et Forslag om at slutte Drøftelsen var bleven forkastet, fik Antisemitten Liebermann von Sonnenberg Ordet for at erklære, at hans politiske Venner mente, at den preussiske Regering med sin Politik i Nordslesvig befandt sig i Udøvelsen af sin Husret.

Polakken v. Glebocki imødegik nogle Udtalelser af Dr. Sattler, og da der nu paany blev stillet Forslag om at slutte Drøftelsen, vedtoges det.

Efter nogle personlige Bemærkninger fra forskellige Taleres Side endte da den tredje Dag Debatten om den nordslesvigske Forespørgsel, „det nordslesvigske Spørgsmaal“, som en af Talerne udtrykte sig. Majoriteten i den tyske Rigsdag havde faaet Lejlighed til at udtale sig skarpt imod det preussiske Regimente i Nordslesvig, og standsedes end ikke Overgrebene i Nordslesvig, saa vakte det dog en vis Betænkelighed i Regeringskredsene, at Uviljen imod Köllerregimentet viste sig at være saa meget stor i Rigsdagen.

Köller og hans Hjælpere sporede ogsaa snart, at de trufne Forholdsregler ikke vandt nogen Nordslesviger for Tyskheden, men de vidste ikke at hjælpe sig anderledes end at blive ved, haabende, at deres Raad-

vildhed og Svaghed i Kampen imod den danske Befolknings Forsvar for sine bedste Goder og sine klarreste Rettigheder bedst skjultes ved fortsatte Voldsomheder og store Ord. Vel sagtnede det efterhaanden idt med Udvisningerne, men saa fandt man paa saa meget andet til at fortrædige Befolkningen med, saa denne kom til den Erkendelse, at kun fast Sammenlutning og uforfærdet Holden paa sine Rettigheder vilde efterhaanden hidføre bedre Forhold, og med dette Haab holdt den trofast ud i den tilbagestaaende Del af det gamle Aarhundrede, ventende paa lysere Tider i det sig nærmende nye Aarhundrede.